

Усиновлення дитини

Міністерство юстиції України реалізує загальнонаціональний правопросвітницький проект «Я МАЮ ПРАВО!» з метою підвищення юридичної грамотності українців та формування нової правової культури в суспільстві. Ми не лише інформуємо громадян про їхні права, а й навчаємо їх, як ці права захищати. Ми даємо чіткі й зрозумілі поради, як діяти, коли твої права порушують. Ми доводимо, що держава може бути партнером, і встановлюємо рівність перед законом для кожного українця.

У рамках даного проекту столична юстиція активно інформує громадян щодо захисту прав у різних сферах. Зокрема, щодо усиновлення дитини. Звісно, це має бути дуже виважений та відповідальний крок. Тому усиновлення визнане в Україні пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Усиновленою може бути та дитина, у якої розірвані юридичні стосунки з батьками.

Тобто такі діти мають юридичний документ про те, що їхні батьки втратили батьківські права стосовно цієї дитини.

Таким документом може бути рішення суду про позбавлення батьківських прав, свідоцтво про смерть батьків, нотаріально засвідчена відмова батьків від дитини, тощо.

Усиновлення – це юридичний процес, під час якого рішенням суду створюються нові, постійні відносини між батьками та дитиною, і який полягає у передачі батьківських прав та обов'язків від однієї родини до іншої, це прийняття у сім'ю дитини на правах народженої, з усіма правами та обов'язками, як з боку дорослих так і з боку дитини.

В Україні в ролі усиновлювачів можуть виступати особи, встановлені статтею 211 Сімейного кодексу:

повнолітні дієздатні особи (не молодше 21 року)

особи, які старше усиновленої дитини не менш ніж на 15 років

подружжя, один із подружжя за згодою другого на усиновлення, а також одинокі особи

Усиновлювачам треба принципово усвідомити, що усиновлена ними дитина має такі ж соціальні, емоційні та фізичні потреби, як і будь-яка народжена дитина у родині. Надзвичайно важливо ці потреби визначити, зрозуміти причини їх виникнення, знайти шляхи їх задоволення, навіть якщо ці потреби на початковому етапі протирічать культурним нормам усиновлювачі.

Хто має переважне право на усиновлення дитини?

Часом виникають труднощі з усиновленням дитини. Бувають випадки, коли відразу кілька осіб виявили бажання усиновити одну і ту ж дитину. У такій ситуації в дію вступає стаття 213 СК, згідно з якою пріоритетне право на усиновлення дитини мають:

- громадяни України;
- сім'я, в якій виховується дитина;
- особи, які перебувають у шлюбі (подружжя);

- родичі дитини (незалежно від місця їх проживання);
- чоловік матері дитини або нова дружина батька дітей;
- особи, які всиновлюють кількох дітей, які є братами, сестрами.

Процедура усиновлення дитини дружини починається з перевірки чоловіка (майбутнього батька) на відповідність встановленим для усиновителя правилам і обмеженням. Попередньо, таку перевірку можна провести самостійно. Далі потрібно отримати дозвіл на усиновлення — краще оформити його у нотаріуса, але можна і в суді. Юридична перспектива процедури усиновлення дитини вітчимою багато в чому залежить від позиції біологічного батька і позбавлення його батьківських прав.

Хто не може усиновити дитину, які обмеження?

Основною метою усиновлення є створення оптимальних умов для виховання, а також фізичного, психічного, духовного і соціального розвитку дітей. Тому законодавством пред'являється ряд вимог до особистості кандидата в усиновлювачі. Зокрема, згідно зі статтею 212 СКУ, усиновлювачами не можуть виступати наступні категорії осіб:

- не мають громадянства;
- не дотримуються інтересів дитини;
- зловживають алкоголем або наркотичними засобами;
- не мають постійного місця проживання та стабільного доходу;
- обмежені в дієздатності або визнані недієздатними;
- страждають на хвороби, перелік яких затверджений МОЗ України;
- позбавлені батьківських прав (якщо ці права не були поновлені);
- за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;
- перебувають на обліку (лікуванні) в психоневрологічному або наркологічному диспансері;
- були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, щодо якої з їхньої вини усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу).

Крім того, відповідно до чинного законодавства України, усиновлювачами не можуть бути одностатеві пари; іноземці, які не перебувають у шлюбі (якщо вони не є родичами дітей); громадяни, встановлені п. 10 ч. 1 ст. 212 СК, а також особи, які перебувають у шлюбі з чоловіком (жінкою), які відповідно до п. 3-6, 8, 10 ч. 1 ст. 212 СКУ не можуть бути усиновлювачами.

Яких дітей можна усиновити в Україні?

Відповідно до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, проведення процедури усиновлення можливе лише щодо дитини, яка перебуває на місцевому обліку дітей, які можуть бути усиновлені, в службі у справах дітей. Згідно п. 4 цього Порядку, усиновленню підлягають:

- діти сироти;
- діти, позбавлені батьківського піклування;

- діти, батьки яких дали згоду на усиновлення;

З якого віку може бути усиновлена дитина?

Виходячи з норм сімейного законодавства України усиновити можна дитину у віці від 2 місяців до 18 років. У виняткових випадках (за рішенням суду) може бути усиновлений і повнолітній, який є сиротою або позбавлений батьківського піклування до досягнення ним 18 років (ч. 2 ст. 208 СК). При цьому, при розгляді справи судом, враховується сімейний стан усиновлювача, зокрема наявність або відсутність у нього власних дітей та інші обставини.

Чи потрібна згода дитини на усиновлення?

Для забезпечення інтересів і дотримання прав дитини на проведення усиновлення необхідно отримати її згоду (ст. 12 Конвенції про права дитини), форма якої повинна відповідати її віку та стану здоров'я. При цьому, дитиною має бути дана згода не в цілому на усиновлення, а на усиновлення конкретною особою, з якою дитина спілкувалася, кому довіряє, симпатизує і знайшла спільну мову. У випадках, коли дитина не досягла такого віку та рівня розвитку, при яких може висловити своє ставлення до усиновлення, її згода не потрібна.

Чи потрібна згода батьків на усиновлення дитини?

Усиновлення дитини здійснюється за добровільної згоди його біологічних батьків. Рішення повинно бути усвідомленим і не переслідувати корисливих мотивів (плата за згоду на усиновлення дитини не припустима). Згода батьків оформляється в письмовому вигляді і засвідчується нотаріусом. У статті 219 Сімейного кодексу перераховані підстави, які допускають проведення усиновлення без згоди батьків. Дозвіл не вимагається, якщо вони:

- невідомі;
- позбавлені батьківських прав;
- визнані недієздатними або безвісно відсутніми;
- протягом 2 місяців після народження дитини не забрали її і запис про них у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до ст. 135 СКУ;
- більше 6 місяців не проживають разом з дитиною і без поважних причин не беруть участі в її вихованні та утриманні, не виявляють батьківської уваги і турботи.

Громадяни України, які бажають усиновити дитину, можуть звернутися з письмовою заявою про взяття їх на облік кандидатів в усиновлювачі до служби у справах дітей за місцем проживання.

Заява може бути написана в присутності працівника служби у справах дітей та засвідчена ним. У разі коли одне з подружжя не може особисто з'явитись до служби у справах дітей для написання заяви, його заяву, засвідчену нотаріально, може подати дружина (чоловік).

До заяви додаються такі документи:

- 1). Копія паспорта або іншого документа, що посвідчує особу;
- 2). Довідка про заробітну плату за останні шість місяців або копія декларації про доходи за попередній календарний рік, засвідчена органами державної податкової служби;

3). Копія свідоцтва про шлюб, укладений в органах реєстрації актів цивільного стану, якщо заявники перебувають у шлюбі;

4). Висновок про стан здоров'я кожного заявника, складений за формою згідно з додатком 3 (бланк видає працівник служби);

5). Засвідчена нотаріально письмова згода другого з подружжя на усиновлення дитини (у разі усиновлення дитини одним з подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;

6). Довідка про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видана органами внутрішніх справ за місцем проживання заявника;

7). Копія документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням.

У разі усиновлення дитини одним із подружжя висновок про стан здоров'я та довідка про наявність чи відсутність судимості подаються кожним з подружжя.

Строк дії документів становить один рік з дня їх видачі, якщо інше не передбачено законодавством.

Під час приймання документів заявникам роз'яснюються порядок та умови усиновлення, права і обов'язки кандидатів в усиновлювачі, усиновлювачів, правові наслідки усиновлення.

Громадяни України, які бажають усиновити дитину, можуть за бажанням або за рекомендацією служби у справах дітей пройти курс підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Протягом 10 робочих днів після отримання заяви про бажання усиновити дитину (з повним комплектом документів) Служба у справах дітей складає Акт про обстеження житлово-побутових умов майбутніх усиновлювачів, розглядає питання про можливість усиновлення дитини і готує відповідний висновок. Якщо цей висновок позитивний, заявникам присвоюється звання кандидатів в усиновлювачі, і дані про них заносяться до спеціальної книги обліку.

Термін дії документів з усиновлення – один рік з дня їх видачі.

Після встановлення контакту з дитиною кандидати в усиновлювачі звертаються до служби у справах дітей за місцем проживання дитини із заявою про бажання її усиновити. У заяві зазначають: прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання кандидата в усиновлювачі, а також прізвище, ім'я, по-батькові, вік, місце проживання дитини.

Керівник дитячого закладу (чи особи, в яких проживає дитина) за запитом служби у справах дітей представляє такі документи:

1) копію свідоцтва про народження дитини;

2) копію свідоцтва про смерть батьків дитини або копію рішення суду про позбавлення їх батьківських прав чи визнання недієздатними;

3) копію нотаріально засвідченої згоди батьків, опікуна чи піклувальника дитини на її усиновлення;

4) згоду дитячого закладу, в якому проживає дитина, на її усиновлення;

5) документи, які підтверджують, що батьки понад шість місяців без поважних причин не проживають з дитиною, не виявляють батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її;

б) копію висновку про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини;

7) довідку керівника дитячого закладу про факт особистого знайомства кандидата в усиновлювачі з дитиною та встановлення контакту між ними.

Служба у справах дітей за місцем проживання дитини на підставі заяви кандидата в усиновлювачі протягом 10 робочих днів готує громадянам України висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини для подання до суду. Фактичне усиновлення дітей в Україні проводиться на підставі рішення суду.

Усиновлювач зобов'язаний особисто забрати дитину з місця її проживання після пред'явлення копії рішення суду про усиновлення у присутності представника служби у справах дітей.

Чи можна змінити прізвище та ім'я дитини після усиновлення?

За окремим клопотанням заявника, суд вирішує питання про зміну імені, прізвища та по батькові, дати і місця народження усиновленої дитини. Однак, дата народження дитини може бути змінена не більш, як на 6 місяців.

Начальник Подільського районного відділу
державної виконавчої служби міста Київ
Головного територіального управління юстиції у місті Києві
В.В. Коваль